

Jurija Tiņanova biogrāfija

Jurijs Tiņanovs (1894–1943) – literatūrzinātnieks, beletrists, puškinists, scenārists, literāro izdevumu redaktors un tulkotājs.

Dzimis 1894. gada 18. oktobrī Vitebskas guberņas Režicā (tagad Rēzekne, Latvija) turīgā ebreju ģimenē. Tēvs Nasons Tiņanovs – ievērojams pilsētas ārsts, māte Sora Hasja Epšteine – ādas rūpnīcas līdzīpašniece. Septiņu gadu vecumā Jurijs mācās senebreju valodu (ivritu).

Pirmā Pasaules kara laikā ģimene pābrauc uz Jaroslavlju, viņu māju vēl ilgi dēvē par daktera Tiņanova māju.

1904. – 1912. g. J. Tiņanovs mācās Pleskavas ģimnāzijā, bet brīvlaikus labprāt pavada Rēzeknē un gleznainajās Latgales vietās. Vēlāk savā biogrāfijā par dzimto vietu viņš rakstīs: „*Pilsēta bija neliela, pauguraina, ļoti dažāda. Pakalnā atradās Livonijas pils drupas, lejā – ebreju ieliņas, bet aiz upītes – vecticībnieku apmetne. Vecticībnieki bija līdzīgi Surikova strēļiem. Sievietes staigāja ģērbusās spilgtos kažokos, kuri liesmoja baltajā sniegā.*”

Ģimnāziju J. Tiņanovs pabeidz ar sudraba medaļu. Mīlestība pret krievu literatūru satuvina viņu ar topošo rakstnieku Venjaminu Kaverinu. Ar laiku šī draudzība pārtop radniecīgās saitēs – Kaverina māsa Lija 1916. gadā kļūst par J. Tiņanova sievu.

1912. – 1918. g. studē Petrogradas universitātes Vēstures un filoloģijas fakultātē Slāvu-krievu nodaļā. Studiju gados J. Tiņanovs rosīgi strādā profesora S. Vengerova vadībā, interesēdamies par A. Gribojedova un V. Kihelbekera daiļradi. Pēc studiju beigšanas paliek strādāt universitātē ar mērķi pabeigt zinātnisko darbu par V. Kihelbekera daiļradi. Vēlāk, 1939. gadā, J. Tiņanovs būs pirmais pirmais, kurš izdos V. Kihelbekera darbus divos sējumos.

1918. – 1921. g. strādā Kominternē par tulkotāju no franču valodas.

20. gs. 20. g. J. Tiņanovs jau ir nostabilizējies kā talantīgs zinātnieks un rakstnieks. Šis posms viņa biogrāfijā izceļas galvenokārt ar pētījumiem un rakstiem literatūras vēsturē un teorijā.

1921. – 1930. g. ir Valsts Mākslas vēstures muzeja profesors, lasa lekcijas krievu dzejas vēsturē (18. – 20. gs.) Mākslu vēstures institūtā Petrogradā.

1921. g. iznāk pirmā grāmata „Dostojevskis un Gogolis”.

1924. g. iznāk grāmata „Dzejas valodas problemātika” un pirmais raksts žurnālā.

1925. g. iznāk vēsturiskais romāns „Kihļa” par dekabristu Kihelbekeru.

1926. g. J. Tiņanovs ir scenārija autors kinofilmām „Šinelis”.

1926. – 1927. g. iznāk vairāki raksti par kinomākslu: „Par scenāriju”, „Par kino sižetu un fabulu”, „Par kino pamatiem”.

1927. g. J. Tiņanovs ir scenārija autors kinofilmai „LDS”.

1927. g. tiek uzrakstīts vēsturiskais stāsts „Podporučiks Kiže”.

1927. g. ar J. Tiņanova priekšvārdu un atdzejojumiem krievu valodā iznāk H. Heines grāmata „Satīra”.

1929. g. iznāk literatūrvēsturisko un teorētisko rakstu krājums „Arhaisti un novatori”.

1929. g. izdod romānu par A. Gribojedovu „Vazirmuhtara nāve”. Iepriekš, 1927. g., romāns publicēts žurnālā „Zvezda”.

20. gs. 30. g. J. Tiņanovs attālinās no pedagoģiskās darbības, strādā galvenokārt kā beletrists.

1931. g. kopā ar M. Gorkiju sāk veidot grāmatu sēriju „Dzejnieka bibliotēka”. Pēc M. Gorkija nāves turpina šīs sērijas veidošanu.

1930. g. uzrakstīts stāsts „Vaska persona”, publicēts žurnālā „Zvezda” 1932. g.

1933. g. uzrakstīts stāsts „Mazgadīgais Vitušiņņikovs”.

1934. g. iznāk H. Heines dzejas grāmata ar J. Tiņanova tulkojumiem.

1934. g. pēc J. Tiņanova stāsta „Podporučiks Kiže” motīviem un scenārija uzņemta kinofilma ar tādu pašu nosaukumu.

1935. – 1943. g. J. Tiņanovs strādā pie sava pēdējā vēsturiskā romāna „Puškina”, kuru neizdodas pabeigt sakarā ar smagu, toreiz neārstējamu slimību (multiplo sklerozi). Viņa vēsturiskie romāni ierindojami krievu literatūras klasikā.

1936. g. J. Tiņanovs dodas uz Parīzi.

1939. g. sērijā „Dzejnieka bibliotēka” izdod V. Kihelbekera rakstus 2 sējumos.

1941. g., būdams smagi slim, J. Tiņanovs evakuējas no Leņingradas uz Permu. Neskatoties uz smago slimību, turpina darbu pie romāna „Puškina”.

1942. g. uzrakstīti stāsti „Ģenerālis Dorohovs” un „Sarkanā cepure” (par 1812. gada Tēvijas kara karavadoni Jakovu Kuļņevu – Tiņanova novadnieku, dzimušu 1763. gadā Ludzā).

1943. gada 20. decembrī miris Maskavā, apglabāts Vagaņkovas kapos.

J. Tiņanova daiļrades izpēte sākās jau 20. gs. 30. gados.

1931. un 1959. g. izdoti Jurijs Tiņanova Raksti 2 un 3 sējumos.

J. Tiņanova romāni izdoti arī latviešu valodā: „Kihļa” (1969), „Puškina” (1978).

1981. gadā Rēzeknes 6.vidusskolā skolotāja A. Ulanova izveidoja J. Tiņanova muzeju. Muzejs joprojām darbojas skolotājas T. Siņeļņikovas vadībā.

Līdz mūsdienām saglabājusies māja, kurā rakstnieks pavadījis bērnības gadus (1906–1915).

2012. gada 24. augustā iepretī rakstnieka bērnības mājai tika atklāta Jurijs Tiņanova biste (veidojusi tēlniece Māra Kalniņa), kura ilgus gadus atradās Rēzeknes 6.vidusskolā. J. Tiņanova vārdā Rēzeknē ir nosaukta iela.

Kopš 1982. gada reizi divos gados Rēzeknē notiek Starptautiskās literāri zinātniskās konferences „Tiņanova lasījumi”.

Izmantotā literatūra:

Tiņanovs J. Kihļa. - Rīga: Liesma, 1969

Latgales lingvoterritoriālā vārdnīca : 2 sējumos = Лингвотерриториальный словарь Латгалии : в 2 томах / galv. red. I.Šuplinska. - Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2012, 1.sēj., 267.-270.lpp.

Latvijas padomju enciklopēdija. - Rīga :1987, 9.sēj., 652.lpp.

Karogs.-Nr.11 (1974), 189.-191.lpp.

Юрий Тынянов : писатель и ученый: воспоминания, размышления, встречи. - Москва: Молодая гвардия, 1966. - 224 с. : ил. - (Жизнь замечательных людей : серия биографий; Вып. 11(426)).

<http://www.culture.pskov.ru/ru/persons/object/78>